

क्रीडा क्षेत्रातील महिलांचा अल्प सहभाग आणि समस्या

प्रा. रूपाली सि. कांबळे , डॉ. प्रा. सौ. वैशाली माढेकर

प्रस्तावना :

विसाव्या शतकात पहिल्या महायुद्धानंतर स्त्रियांना एक नविन स्थान प्राप्त झाले आहे. प्राचीन काळी वेगवेगळ्या पध्दतीने खेळ खेळले जायचे. वाहनांची सोय नसल्यामुळे एका ठिकाणावरून दुस-या ठिकाणी पायी जावे लागे. पुरुषाप्रमाणे स्त्रियांना देखील रोजच्या जिवनात कराव्या लागणा-या कामांमध्ये विहरीतून पाणि काढणे आणणे, दळण दळणे, कपडे धुणे, घर सावरणे अशा अनेक प्रकारच्या घरगुती कामांमुळे शारीरिक श्रम व व्यायाम आपोआप व्हायचे.

पुरुषांच्या खांदयाला खांदा लावत त्यांच्या बरोबरीने प्रत्येक क्षेत्रात काम करणा-या स्त्रियांना घर व व्यवसाय /नोकरी अशा दुहेरी भूमीका पार पाडाव्या लागतात आणि या जबाबदा-या सांभाळताना त्यांना तारेवरची कसरत करावी लागते. स्त्रियांना त्यांच्या जबाबदा-या अधिक कार्यक्षमतेने पार पाडता येण्यासाठी त्यांना अगदी बालपणापासून खेळ आणि व्यायाम यांमध्ये सहभागी होणे गरजेचे आहे.

क्रीडा सहभाग :

स्त्रिया पुरुषांबरोबर कार्य करू लागल्या आहेत. 1952 च्या ऑलिंपिक स्पर्धांपासून स्त्रियांना प्रतिस्पर्धात्मक खेळांत संधी देण्यात आली. दुस-या महायुद्धानंतर स्त्रियांना मोठ्या प्रमाणात खेळाची संधी मिळाली आहे. मुली प्राथमिक, माध्यमिक शाळेत असताना खेळतात स्पर्धेमध्ये भाग घेतात परंतु जसे वय वाढेल तसे कनिष्ठ वरिष्ठ महाविद्यालयात जातात तसे त्यांचे खेळणे कमी झालेले दिसून आलेले आहे. जाजू पी. (200). परंतु त्यांच्या आरोग्याच्या दृष्टीने दररोज शारीरिक हालचाली करणे गरजेचे आहे. त्याचबरोबर खेळाडूंना विविध क्षेत्रात नोक-या मिळू शकतात. या सर्वांचा विचार केला असता विद्यार्थीनींचा क्रीडा सहभाग वाढवणे आवश्यक आहे. क्रीडा हे एक असे क्षेत्र आहे जिथे स्त्री व पुरुष समानतेचे ठळक पुरावे आढळून येतात. ही समस्या सामाजिक व मानसिक स्वरूपाची आहे. आज आपण एका नविन शतकात वाटचाल करत असताना देखील स्त्री व पुरुष यांना वेगवेगळी वागणूक दिली जाते. विशेषतः क्रीडा क्षेत्रात स्त्रीया जगाच्या लोकसंख्येच्या 50% सहभाग असूनही त्यांना समान संधी दिल्या जात नाहीत. (कोथेकर एम. कानिटकर, जे. 2005) भारतामध्ये अजूनही क्रीडा /खेळ त्यांच्या शिखरविंदू पर्यंत पोहचलेला नाही. भारतावर मुखांनी शतकोनशतके राज्य केलं. त्यानंतर दीडशे वर्षे ब्रिटिशांनी 1947 सालानंतर आपण एका नविन आधुनिक राष्ट्रविकसित करण्यासाठी स्वातंत्र्य मिळवले. ज्यामध्ये भारतातील स्त्री नावाच्या निम्म्या भारतीयांना विशेष हक्क असतील पण अजूनही भारतीय स्त्रिया त्यांची स्वताःची ओळख निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न करत आहेत. गिर्यारोहक बचेंद्री पाल म्हणतात भारतात आपण मुलींकडे दुर्लक्ष करतो व त्यांना घराबाहेरच्या उपक्रमांमध्ये भाग घेण्यापासून परावृत्त करतो. साहसावदल प्रेम व धोक्याचे आव्हान स्विकारून जगायला शिकणे हे मुलांइतकेच मुलींच्यामध्येही असणे महत्वाचे आहे. कारण त्यामुळे साहस, धीटपणा व पुढाकार घेण्याची वृत्ती या गुणांचा विकास होतो. (बचेंद्री पाल 1996)

संशोधनाची उद्दिष्ट्ये :

1. महिलांच्या क्रीडा क्षेत्रातलि अल्प सहभागाचा अभ्यास करणे
2. क्रीडा क्षेत्रातील महिलांच्या अल्प सहभागाच्या समस्या जाणून घेणे.

संशोधनाची कार्यपध्दती :

प्रस्तुत लघुशोध निबंध हा महिलांचा कीडा क्षेत्रातील अल्पसहभाग आणि समस्या यांचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वेक्षण पध्दतीचा वापर करण्यात आला आहे. महिलांचा कीडा क्षेत्रातील अल्पसहभाग व त्यांच्या समस्यांचा अभ्यास करण्यासाठी सांगली जिल्ह्यातील वरिष्ठ महाविद्यालयातील खेळांडू महिला अशा विविध पातळीवर खेळणा-या 240 महिला खेळांडूंची यादृष्टिक पध्दतीने संशोधन करण्यासाठी निवड करण्यात आली.

माहितीचे संख्याशास्त्रिय विश्लेषण :

सदर संशोधनामध्ये माहितीचे संख्याशास्त्रिय साधनांचा वापर करून माहितीचे संख्याशास्त्रिय विश्लेषण एस . पी . एस . एस . व्हर्जन 17 . 0 या सॉफ्टवेअरच्या साहाय्याने करण्यात आले .

महिला खेळांडूंच्या समस्या :

मानवी जीवनात खेळांना अनन्य साधारण महत्व आहे . तरिही महिला खेळांडूंच्या सहभागाविषयी असणा-या समस्या जाणून घेणे महत्वाचे आहे .

कौटुंबिक समस्या : कुटूंबामध्ये मुलींच्या खेळाच्या सहभागाविषयी वातावरण निरुत्साही असते . कोणत्याही प्रकारचे प्रोत्साहन कुटूंबाकडून खेळाडूला मिळत नाही . मुलींना अजूनही म्हणावे तसे स्वातंत्र्य नाही .

आर्थिक समस्या : महिला खेळांडूंच्या कुटूंबाचे उत्पन्न जेमतेम असल्यामुळे त्यांच्याकडून खेळासाठी लागणारे साहित्य आणि खेळाडूसाठीचा पोषक आहार ते पूरवू शकत नाहीत . तसेच विविध स्पर्धामध्ये सहभागासाठी असणारा खर्चही ते करू शकत नाहीत .

तंत्रशुध्द मार्गदर्शनाचा अभाव : खेळामध्ये यशस्वी होण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षण आणि मार्गदर्शन गरजेचे असते . महिला खेळाडूंना तंत्रशुध्द मार्गदर्शनाची उणीव जाणवते . तंत्रशुध्द प्रशिक्षण महिला खेळाडूंना मिळत नाही . जरी मिळाले तरी त्याचा खर्च खेळाडूंना स्वतः करणे शक्य होत नाही .

शारीरिक इजा होण्याची भिती : खेळ खेळत असताना खेळाडूंना शारीरिक इजा होण्याची भिती असते . अशी इजा झाल्यास एखादा खेळाडू आयुष्यभर अंधू होण्याची शक्यता असते . त्यासाठी खेळाडूंना खेळामध्ये सहभागी होण्यापासून कुटूंब परावृत्त करत असते .

आत्मविश्वासाची कमतरता : महिला खेळांडूंच्या प्रतिस्पर्धी खेळाडूविषयी भिती निर्माण झालेली असते . त्यामुळे त्यांच्या मनामध्ये आत्मविश्वास कमी झालेला दिसून येतो . खेळांडूंच्या मनात आजूबाजूच्या वातावरणाची , सरस खेळांडूंची मनात धास्ती निर्माण झालेली असते . त्यामुळे त्यांचा आत्मविश्वास कमी झालेला दिसून येतो .

वैवाहिक जीवन : खेळातील सरावांचा परिणाम महिलांचा शारीरिक गुणसुत्रावर होतो . त्याचबरोबर काही ठराविक वयानंतर मुलींना वैवाहिक जीवन जगावे लागते . या वैवाहिक जीवनातून खेळाला प्राधान्य देणे त्यांच्या दृष्टीने तितके महत्वाचे वाटत नसल्याचे दिसून आले . हे सुद्धा एक खेळामधील अल्प सहभाग मागील एक प्रमुख समस्या आहे .

लैंगिक शोषण : प्रशिक्षण किंवा निवड समितीकडून लैंगिक शोषण होण्याच्या भितीमुळे महिला खेळांडूंच्या सहभाग कमी आहे .

सारांश :

मानवी जिवनामध्ये खेळाचे महत्व अनन्य साधारण असे आहे . हे ओळखून प्राचीन काळापासून खेळांची परंपरा चालत आली आहे . परंतु आजच्या युगात खेळांकडे दुर्लक्ष झालेले दिसून येते . महिला खेळांडूंचा खेळामध्ये असणारा सहभाग कमी दिसून येतो . त्यासाठी महिला खेळांडूंच्या असणा-या समस्या त्याला जबाबदार आहेत .

संदर्भ सूची :

आलेगांवकर, प . म . (2000) प्रगत कीडा मानसशास्त्र कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन पुणे
पाल बवंद्री (1996) एव्हरेस्ट माझ्या जीवनातील अत्युच्च शिखर , अनुवाद सुजला नित्सुरे, नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया .
भारतीय स्त्री शक्ती (2005) स्टडी ऑन जेंडर इश्यूज इन स्पोर्ट इन इंडिया - प्रोसेक्ट नॅशनल कमीशन फॉर वुमेन - नवी दिल्ली
डॉ . वी . एम . क-हाडे (2007) शास्त्रीय संशोधन पध्दती, पिंपळापुरे अँड कं पब्लिशर्स, नागपूर .
कीडाविश्व, वर्तमानपत्र .